

İnsan eşrefi mahlûk olarak yaratılmış, bütün nimetlerle donatılmıştır. Allah'ın nimetlerini saymakla bitirmemiz mümkün değildir. Bu nimetler, insanın ağır sorumluluk ve kulluk görevini yerine getirmek için kullanılmalı. Onlara olan muhtaçlığımız, onları sınırsız ve ölçüsüz bir şekilde kullanacağımız anlamında değildir. Allah, insanın her hususta itidalli ve ölçülü olmasını emretmiştir. Aşırı gitmek, gafil ve cahil olmak, yanılmak gibi anlamlara gelen israf, dini terim olarak; insanın sahip olduğu nimetleri gereksiz ve aşırı tüketmesi demektir. İnsanın vermesi gereken yerde vermemesi, harcayacağı yerde elini sıkı tutması cimrilik diye tarif edilirken, harcama hususunda ölçüyü aşmayı da israf olarak anlatırız.

Kur'anda doğru inançtan sapma, tutum ve davranışlarda itidalden sapma, ahlakta meşruiyetten sapma ve azgınlığa düşme anlamlarında kullanılan İsraf, inatça, amelde Ahlakta sevgide, duyguda, akılda, fikirde, emekte, kaynakta, yemede içmede, giyim kuşamda, zamanı kullanmada, hatta, ibadetlerde dahi söz konusudur.

İnfak ve paylaşım malı ziyadeleştirirken israf ve cimrilik malın yok olmasına, bereketin kayıp olmasına ve sahip olduğumuz nimetlerin kirlenmesine sebep olur. Maddi olarak İnsanın doyumsuzluğu kanaatten yoksun olmanın, kanaatten yoksunlukta israfın sebebidir. En büyük zenginlikte malda, mülkte, makam ve mevkide kanaat; sevgi ve saygıda, duygu ve öfkede ölçü ve tutarlı olmak; ilim ve irfanda marifet ve muhabbetulahta doyumsuz olmaktır.

İsraf ile cimrilik arasında hassas bir çizgi söz konusudur. Nimetin durumuna göre bu ayrımı hakkıyla ayırt etmediğimiz zamanlarda, "israf etmemem gerekir" diye cimriliğe, cimri olmamak için israfı düşebiliriz. Bu hususta da dinimiz İslam'ın koyduğu sınırları iyice bilmeli ve ona göre

hareket etmeliyiz. Dengeyi yakalayamadığımız taktirde iki tarafı da keskin bir kılıcı andıran cimrilik ve israfın tahribatlarıyla karşı karşıya kalırız.

Yüce Allah kur'anı kerimde müminlerin özelliklerini sayarken şöyle buyuruyor:

“Onlar harcadıkları zaman ne israf ederler, ne kısarlar. Onların harcamaları, bu ikisi arası dengeli bir harcamadır.” (Furkan, 67)

Peygamberimiz(s.a.v.)’de kaliteli mümin olmanın alametini şöyle belirtiyor:

“Kaliteli mümin olduğunun alameti, kendisini dünyevi ve uhrevi olarak alakadar etmeyen söz, davranış ve hallerden uzak tutmasıdır.” (Tirmizi, Züht,11)

Elbette ki Allah'ın helal dediğini kimse haram; haram dediğini kimse helal sayamaz. Ancak helali harama döndüren de israftır. Çünkü israf haddi aşmak, nimetin kıymetini bilememektir. Yüce Allah buyuruyor ki:

“Ey Âdemoğulları her mescide gidişinizde güzel elbiseler giyin, yiyiniz, içiniz fakat israf etmeyiniz, çünkü Allah israf edenleri sevmez.”(Araf,31)

Peygamberimiz(s.a.v.)’de şöyle buyurmuştur:

“kibirsiz ve israfsız olarak yiyiniz, içiniz giyiniz ve sadaka veriniz. Zira Allah, kulunun üzerinde nimetini görmek ister.” (Buhari, Libas, 1)

Demek ki nimetleri ölçülü kullanmada ki gaye; kibir ve israfa düşmemektir. Sahip olduğumuz maddi ve manevi her nimet Allah’ındır. O’nun verdikleriyle övünmek, O’nun nimetiyle O’na karşı gelmek talihsizlik ve hadsizliktir. Allah ise haddi aşanları sevmez.

Allah güzeldir, güzel ve temiz olanı sever ancak asıl güzelliğinde takva elbisesi olduğunu bildirir. Öyleyse zahirimize verdiğimiz önem, bizi aşırılığın tuzağına düşürmeden, içimizdeki güzel ahlak, terbiye ve edebin bir göstergesi olmalı. Nimetlerden güzelce faydalanmamızı isteyen Allah, kuluna secdeyi emretmekte, sevgisinin ise israf etmeyenlere bahşedileceğini bildirmekte. Elbette ki sadece sevgisini değil, nice nimetler bahşetmekte. Ancak her nimet de şükür gerektirir. Mala sahip olan, onun şükürünü zekâtını vererek ve infak ederek, ilme sahip olan onu

yaşayarak ve başkalarına aktararak, sağlık ve sıhhatinin şükürünü ibadet ve itaat ederek, zaman nimetini en iyi ve verimli işlerde kullanarak, akıl nimetini Rab'ini tefekkür edip ona yakın olmanın yollarını araştırarak, sevgi ve duygularının yönünü Rab'ine döndürerek şükürünü yerine getirir. Nimetin kıymetini bilen, o nimete şükretmek mecburiyetinde kendisini hisseden bir insan kolay kolay ölçüyü aşmaz. Harcamaların da itidali elden bırakıp israf günahına batmaz.

Ölçülü hareket etmek fıtrata uygun davranmaktır. Çünkü ölçü ve itidalli olmak, her şeyden önce, bünyemizin ve ruhumuzun ihtiyacı olan olmazsa olmaz kural ve kanunudur. İsrafla fıtratlarını tahrip edenler, sahip oldukları şeyleri ne kadar harcarsalarsa harcasınlar yinede mutlu ve huzurlu olamazlar.

İsraf edenler, hem ferdi planda hem de toplumsal alanda, hem dünya hem de ahrette huzur ve saadeti yakalayamazlar. Varlık içerisinde fakirliği yaşayan, yokluk içerisinde isyana düşenler hep aşırılıkların ve gafletin, kıymet bilememenin tükenişliğini yaşarlar.

İfade ettiğimiz üzere israf haddi aşmaktır. Şeytan yerini ve konumunu bilmedi, sahip olduğu nimeti kendinden zannetti, bencillik yaptı, övündü ve Allah'ın dergâhından kovuldu. Öyleyse israf eden Şeytan'ın dostu, Allah'ın düşmanı olmuştur. Kur'anı kerimde israfı, zorba Firavun ve tabilerinin yaptığını söyler, ayrıca haddi aşan Lut kavminin çirkin halini israf, diye anlatır.

“...Gereksiz yere saçıp savurma. Zira böylesine saçıp savuranlar şeytanların dostlarıdır. Şeytan ise rabbine karşı çok nankördür.” (İsra, 26-27) buyuruyor Allah.

Her nimet emanettir. Emanete hıyanet münafıklığın alametlerindendir. Mümin haddi aşmayan, cahillerden yüz çeviren, faydasız ve anlamsız sözlerden ve işlerden uzak duran, hata da ısrar etmeyen, verdiği sözü yerine getiren, ahde vefa gösteren, akıllı ve ferasetli insandır. Gafil olmak mümine yakışmaz. Nerede nasıl hareket edeceğini, ne zaman ve ne kadar harcayacağını bilen insandır mümin. Ne ifratın nede terfidin aşırılıkları müminin düşeceği tuzaklar olmamalı. Tüketirken tükenmek kadar düşünce yoksunu, akıl ve mantık fakiri olmak üzülecek ve kınanacak bir durumdur.

Mahlûkat içerisinde akıl ver ruhi olarak çok farklı ve istisna bir yere sahip olan insan bunun yanında nefis ve şehvet denen özelliğiyle de hataya meyyaldir. İhtiyaç sahibi olması onun hayvani yönüne meyil etmesine sebep oluyor çoğu zaman. Bu da imtihanı kayıp etmesi anlamına geliyor. İnsanın sahip olduğu maddi ve manevi her şeyde söz konusu olan israfın ibadetlerde dahi dikkati gerektiren bir kavram olduğunu belirten Allah Resulü'nün şu uyarısı nice hikmetlere mebnidir.

Abdestin nasıl alınacağını öğrenmek üzere gelen bir bedeviye Peygamberimiz(s.a.v.) her azanın üçer kere yıkanması gerektiğini öğretmiş ve şöyle buyurmuştur:

“İşte abdest böyle alınır. Kim bundan daha fazlasını yaparsa hatalı davranmış, haddi aşmış ve zulmetmiş olur” (Nesai, Taharet, 105)

Bir gün sa'd b. Ebi Vakkas abdest alırken Resülüllah onun yanına uğramıştı. Onun fazla suyu kullandığını gören Resulüllah: "Bu ne israf" buyurdu. Sa'd: "Abdestte de israf mı olur?" Diye sorduğunda Resulüllah: "Evet, akan bir nehirden de abdest alıyorsan israf olur" buyurdu

Suyun azlığından mı bunu öğütlemiştir elbette ki hayır. İnsana bilinçli bir tüketimin eğitimini vermiş, olgunluğun kriterini göstermiştir. İsraf aç gözlülük ve verilen nimeti kötüye kullanmak Allah'a karşı saygısızlıktır.

Bugün insanlığımız, asrın en vahim manevi hastalığı olan israf girdabına yakalanmış ki bundan kendini bir türlü kurtaramıyor. Tükettikçe tükenen, harcadıkça daha da mutsuz hayat süren insanımızın hali içler acısı. Yeme ve içmeyi, giyinmeyi zevk aracı olarak düşünenler fitratlarının ve yaratılış özelliklerinin sınırları zorlayarak israf bataklığına düşüyorlar. Giyim ve kuşamda elbisenin rengine ve modasına göre hareket eden, onlarca belki yüzlerce elbiseyle dolabını adeta mağazaya çeviren insanların girdiği bu çıkmazı görmemek mümkün değil. Her ortamda giyeceği elbisenin farklı olması gerektiğine inanan; bir gün giydiğini ikinci gün giymekten utanan insan, aslında bu israfla kendini zayi etmekte, böyle bir tüketimle kendi tükenmekte. Moda ve lüks alışkanlığı bize kolaylık değil kâbuslar yaşatmakta. Modayı takip etmek mecburiyetinde hissedenden, hasbel kader, o yılın modasını alıp giyemeyen insanın nasıl yıprandığını bir düşünün. Son model araba için borca giren, faiz bataklığına düşen insanın o arabayla ne kadar huzuru yakalayabilir? Son çıkan telefonu almak mecburiyetinde hissedenden bir insan, bunu alamadığı zaman çektiği ızdırıp inkâr edilemez bir tükeniştir.

İsrafın tükettiği insan şerefini banka lokanta ve affedersiniz, tuvalet arasında geçirerek haysiyetini kıymetini ve değerini de israf etmiş olmuyor mu? Hâlbuki insan yemekten içmekten her şeyi tüketmekten ibaret bir yaratık değildir. Bunlar sadece asıl gayesini gerçekleştirmek için birer vasıta. Bunu böyle düşünmediğinizde hayvanlardan insanın ne farkı olurdu?

Peygamberimiz(s.a.v.) buyuruyorlar ki:

“İnsanoğlu karnından daha şerli bir kab doldurmamıştır. İnsana belini doğrultacak birkaç lokma yeter. Yemek yediği zaman, midesinin üçte birini yemeğe, üçte birini içmeye, üçte birini de nefes almaya ayırsın”(Tirmizi, Züht,47)

İnsanın her istediğini yapması, her canının çektiğini yemesi de israftır. Nefis doyumsuz olduğu gibi bencildir; hep kendini düşünür, istediklerini elde etmek için helal haram ayrımı yapmaz. Bu nedenle onu dizginlemeli, onun istekleri karşısında uyanık olmalıyız. Hz Ömer, oğlu Abdullah'ı, et yerken görmüş: “Hayrola et mi yiyorsun?” diye sormuş. “Evet, canım çekmişti de...” deyince Hz Ömer üzülmüş ve ona demiş ki: “Demek sen her canının çektiğini alıp yiyor musun? Bilmez misin ki peygamberimiz şöyle buyurmuştur: “İnsanın canının çektiği her şeyi yemesi de israftır.” (İbni Mace)

Evet, bir parça ekmeğe, bir damla suya muhtaç insanların olduğu asrımızda çöplere atılan ekmeklerin, yemeklerin, boşa akıtılan suların, çılgınca yapılan harcamaların hala devam etmesini, İslam'ı şuurun ve toplumsal bilincin olmayışının dışında ne ile izah edebiliriz. Yemek sofralarını israf sofralarına dönüştürenler, bütün yemeklerin yenemeyeceğini bile bile bu sofraları hazırlarken neyin hesabını yapıyorlar acaba. Yere düşen ekmek kırıntısını “al toprağını sil de ye” diyen Yine “Ya Aişe! (ekmek) değerlidir. Ona karşı saygı göster. Zira ekmek hangi toplumdan nefret etmişse, (kaçırılmış) bir daha onlara geri dönmemiştir”(İbni Mace) buyuran Peygamber insana neyin dersini vermek istemiştir. Müslümanlar bunu düşünmez mi. “Komşusu aç iken tok yatan bizden değildir” uyarısını diline belensek edinen, bir lokma ekmeğe muhtaç olan komşularını düşünmeden yaptığı israflara rağmen, nasıl başını yastığa koyup uyuyabiliyor. İsraf etmek infak etmemek bencilce tutum ve davranışlara girmek hep ben merkezli bir hayat sürmek toplumun düzenini ve huzurunu da bozuyor. Muhtaçların, fakir fukaranın, Kin ve nefretlerinin fitilini tutuşturan hırsızlık ve arsızlığın önünü açan israftan daha etkili bir şey olmasa gerek. İslam zekâtla, infakla, diğerkâmlıkla insanlar arasındaki dengeyi kurmaya çalışarak, hem ferdin hem de toplumun huzur ve saadetinin teminini sağlamayı hedeflemiştir.

Ya ev eşyasıyla doldurduğumuz evler acaba bizim huzurumuza ne kadar katkıda bulunuyor? Eşyalara terk ettiğimiz koskocaman evlerde; fakire fukaraya, misafire, hısıma akrabaya, yolda kalmışa darda kalmışa, ikrama, izzete yer olmadığı gibi huzura da yer yok. Çünkü gönül darlığı yaşıyoruz. Evlerin genişliği, ceplerin doluluğu, paylaşımın olmadığı bir ortamda, huzur vaat etmiyor insana. Sahip olduğumuz lüks eşyalar bize hizmet etmesi gerekirken adeta biz onlara hizmet etmek mecburiyetinde kalıyoruz. Kafamızı yoruyor, zihnimizi hep eşyalarla meşgul ediyoruz. Yani tüketelim derken tüketiyoruz. “Gözüm alıştı şu renklere, bu sene şöyle bir moda koltuk takımı çıkmış, onu almalıyım diyerek, moda, lüks ve gösterişin esaretini yaşıyoruz.”

Ebettteki israfın ve ölçüsüz kullanmanın sebeplerini de irdelemi. Bu hastalığın teşhisi yapılmalı, bu düşkünlüğün arkasındaki sebepler analiz edilip tedavisi için gerekli tedbirler bir an önce alınmalı. İsrafın sebeplerinde başta nefsin aşırı istek ve telkinleri, bencillik ve gösteriş arzusu, tatmini arayış duygusu önemli bir rol almaktadır. Bunun en bariz örneğini de düğün tören ve eğlencelerde de görüyoruz. Adeta buralarda gövde gösterisi yapılıyor; insanlar görsün ve bilsin ki şu kadar masraf yapılmış şu kadar para takılmış şu kadar maytap patlatılmış. Allah'ın memnuniyetini dikkate almayan insanları Allah, başkalarının memnuniyeti için masraf yaptırarak ceza veriyor. İsraf edilen yemekler çöplere atılırken, alabildiğine içki tüketilirken, gayri meşru bir şekilde kadın erkeğe beraber eğlenirken bahanelerin arkasına sığınılıyor “ömürde bir defa oluyor ne yani yapmayalım mı” gibi. Böyle bir düğünün neticesinde, sahte gülücüklerden belki zoraki oynamalardan sonra mutsuzluk ve huzursuzluktan başka bir şey kalmıyor elde. Başlangıçları Allah'a isyanla başlayan israfla devam eden düğün ve törenlerin neticesinde huzur ve saadeti beklemek biraz iyimserlik olur.

Peygamberimiz(s.a.v.) bir hadisi şerifinde buyuruyor ki:

“İnsanoğlu kıyamet günü beş Şeyden hesaba çekilmedikçe yerinden kımıldamayacaktır. Ömrünü nasıl tükettiğinden, gençliğini nasıl yıprattığından, malını nereden kazanıp nereye harcadığından ve öğrendiği bilgilerle nasıl amel ettiğinden”(Tirmizi, sıfat’l kıyame,1)

Yarın huzuru mahşerde israftan hesaba çekileceğiz, desek yalan söylememiş oluruz. Bu nedenle olsa gerek Resulllah(s.a.v.) başka bir hadisinde:

“Beş Şey gelmeden beş Şeyin değerini iyi bilesin: Ölümden önce hayatının, fakirliğinden önce zenginliğinin, ihtiyarlığından önce gençliğinin ve hastalığından önce sağlığının.” (hakim mustedrek, ıv,341) buyuruyor.

Peygamberimiz bir hadisi Şerifinde de insanların hemencecik aldandığı iki nimeti belirtmiŐtir:

“İki nimet vardır ki; insanların çoğu onun değerini bilmezler: sıhhat ve boş vakit.” (Tirmizi, Züht, 11)

Vücut emanet olduğu gibi sağlıkta emanettir, gençlikte, ömürde emanettir, ilimde... “Ah gençliğim” dememek için onu ibadet ve itaatle geçirmeli. Gençlik en zinde ve en güçlü olunan zamanlardır. Onu israf etmemeli, nasıl olsa ilerde yaparım, deyip aldanmamalı, çünkü geleceğimizi bilemeyiz, ömrün ne zaman biteceği de bize malum değil. Eğlenmek gününü gün etmek adına pervasızda hayat süren gençliğin tükendiğini, nice ıstıraplar içerisinde mutsuz bir hayat sürdürdüğünü görmeyeniniz yoktur. “Ah şimdiki aklım olsaydı o hataları yapar mıydım, ah gençlik ah..” ya da kendilerine ne anladın bu dünyadan? Diye sorduğumuzda yaşlı dedelere babalara “sanki daha dünkü gibi” diyerek geçen günlerinin ne kadar tez geçtiğini anlattıkları zaman bir tükenmişliğin ve pişmanlığın izlerini görürsünüz. Nasırlaşmış ellerinden hayatın yükünü yansıtan yüzlerindeki çizgilerden, yorgunluklarını herkesin hemen anlayacağı bakışlarından yakinen buna şahit olursunuz. Zamanı tüketen böyle insanları adeta zaman tüketmiştir. Hâlbuki zaman insan için en kıymetli hazinedir. Vakit nakittir demiş atalarımız. Zamanla nakit kazanılır, ancak nakitle bir saniye bile geri gelmez. Şöyle bir eklemede yapalım: “Zamanla” ahret kazanılır ancak israfla geçen zamanı hiçbir şey gereri getiremez. Zamanın çokluğundan söz edenler akıllarının israfını yapıyorlar. Kulluklarını zayi ediyor, boş ve anlamsız geçirilen ve öldürülen zamanlarla geleceklerinin israfına göz yumuyorlar. Zamanı, doğru ve iyi değerlendirmek insanın ruhi olarak doyumuna vesile olduğu gibi, onun israfını da önlemektedir. Allah birçok ayetinde zamanı zikretmiş onun önemine vurgu yapmıştır.

Sağlığı israf etmekte ona zarar verecek davranışlara girişmektir. Hâlbuki zamansız hiçbir mükâfat kazanmak, rıza-i ilahiye ulaşmak söz konusu olmadığı gibi sağlıksız da mümkün değildir. Maddi israfların sağlığa zarar veren yönleri olduğu gibi manevi israflarında doğrudan ruh sağlığının bozulmasıyla ilgisi vardır. İbadet ve itaatte taviz tavizi; israfta israfı doğurur. Biri ötekinin her zaman etkileşim alanındadır. İnsan mana ve maddeden ibarettir. Mana ve madde bütünlüğü içerisinde Allahın verdiği nimetlerin kıymetini bilmeli, onları israf etmekten sakınmalıyız.

İnsan elindeki nimetler gidince onların kıymetini daha iyi anlıyor. Fakirlik görmemiş, paranın pulun nasıl bir zorlukla kazanıldığını anlamamış, hazıra konmuş insanlar hiçbir şeyin bitmeyeceğini düşünürler. Müsrifçe harcadıkları o mallar nedeniyle bir lokma ekmeye muhtaç olup el açar duruma gelen nice insanlara şahit olmuşsunuzdur.

İlmiyle amel olmayan, onun gereklerini yerine getirmeyen bir âlim de israf günahına düşmüştür. İlim paylaşıldıkça çoğalan, amel edildikçe fayda sağlayan bir nimettir. Aksi takdirde zihinlerde yük, hesabı ağır olan bir nimet halini alır. İlim hazinedir onu bir hiç uğruna heba etmemeli, onunla dünya değil, ahret talep edilmeli. İlim, yoldur yordamdır, ilim aydınlıktır, rehberdir, yoldaki işaret ve uyarılardır. Allah'a giden yolun meşalesi ilimdir böyle bir nimeti elinde bulundurmasına rağmen ilmimi israf ederse insan, kınananlardan zarar edenlerden olmaz mı? İlmiyle amel olmayanları (onu israf edenleri) Yüce Mevla, kitap yüklü merkebe benzetmiştir. İnsanken merkep muamelesi görmek, ilimle hafiflemek gerekirken onun yükünün altında ezilmek, tükenmek değil de nedir?

Huzuru yakalamak mutedil bir hayat sürmekle mümkündür. Sevgide, dostlukta, alış verişte, bütün ilişkilerde mutedil olmak tavsiye edilmiş, dostlukların da sınırını çizmiştir dinimiz. Sevgi Allah için olur, ona dayandırılırsa yaratılan yaratandan ötürü sevilirse insan hayal kırıklığına uğramaz. Ancak gönle ferman geçiremeyen, gönül çelenlerin cazibesine kapılan, sevgiyi aşk derecesinde beşere kaptıran insanların umduklarını bulamadıklarında nice ıztıraplar yaşadığına her gün şahit oluyoruz. Yani sevgide israf eden sevgiyi bir hiç uğruna tüketen insanlar, tükettikçe tükeniyorlar. Duygusallık ve öfke Allah için olursa güzeldir. Bizleri harekete geçiren birçok eylem ve davranışlarımızın istikametini belirleyen duygular yanlış yerde ve isabetsiz şeylere açık hale gelir, onların suyuna akarak ölçü ve tutarsız bir davranış yumağına dönüşür, karakter halini alırsa israfa dönüşür. Kısaca; insan Allah için sevecek verecekse de Allah için verecek nefreti öfkesi muhabbeti hep Allah için olacak o zaman duygular israfa değil mükâfata ziyana değil kazanca, bela ve musibete değil huzur ve saadete dönüşür. Maddi israflardan daha önemli manevi israflardır. Maddenin israf bataklığına çakılıp kalanlar manen israfın yıkımlarını yaşayanlar olmuştur hep. Öyleyse özet olarak. Tükenmemek için ruhları tüketmemek; onu beslemek için ibadet ve itaatin zikir ve fikrin cimriliğinden sakınmak, ruhi melekelerimizi gayelerinin dışında kullanıp israf etmemek gerekir.

Hız. Mevlana'nın şu uyarılarıyla bitirelim:

“Ruha manevi gıdalar ver. Olgun düşünüş, ince anlayış ve ruhi gıdalar sun da, gideceği yere

güçlü kuvvetli gitsin”

“Ne kadar zengin olursan ol, ancak yiye bileceğin kadar yersin, denize testiye daldırsan, alabileceği kadar su alır, gerisi kalır.”

“Asıl büyük israf ise ömrün beyhude israfıdır.”

İsrafsız bir ömür geçirebilmek duasıyla...